

Відділ освіти Березнівської райдержадміністрації
Бистрицький НВК „Загальноосвітня школа I-III ступенів – ДНЗ”

*Тарас Бульба-Боровець
у спогадах односельчан*

Підготувала
Сосновчик Леся Адамівна
Методист, відмінник освіти,
вчитель історії Бистрицького НВК

Бистричі – 2008 рік

Історична подія є завершеною не тоді, коли вона відбулася, а лише після того, як вона стає надбанням нащадків.

Стефан Цвейг

Мудро було сказано: „Щоб зрозуміти те, що відбувається, і навчитись передбачати майбутнє, слід пізнати минуле. А минуле — це багато в чому долі людей, які, якщо можна так сказати, творили історію”.

Кожне покоління, кожна нація пишається своїми видатними людьми. Саме завдяки їм, висоті їхніх духовних і матеріальних звершень залишаються в історії ті народи, що були гідні.

Історія, людська пам'ять — суворий та принциповий суддя таких людей, і часто такий «судовий процес» розтягується на століття. Змінюються судді, рішення й вирoki, що часто суперечать один одному. Однак цей процес переосмислення, переоцінки окремих персон тільки підкреслює їхню неординарність, здатність впливати на людське співтовариство. Історія знає багато таких прикладів. Народившись у велику годину у звичайних українських сім'ях, вони ділом доводили синівську вірність Україні.

До таких постатей належить і наш земляк про якого ми всі ведемо сьогодні мову. В його житті було все: він сотні разів дивився смерті у вічі, відбув польський і німецький концтабір, пережив муки і знущання за таку Україну, в якій, мов у дзеркалі, відбився б широкий діапазон української душі, християнські чесноти, вільна воля, любов, щирість, лагідність і доброзичливість.¹

Полісся, край в якому ми живемо, природа наділила мальовничістю, м'яким кліматом та скромними працьовитими людьми.

Очерет мені був за колиску,
в болотах я родився і зріс,

я люблю свою хату поліську,
я люблю свій зажурений ліс.²

«Саме у невеличкій поліській хатині, вкритій соломою, на одну кімнату з коморою, стебкою, сіньми народився малий хлопчина у сім'ї Дмитра Юліановича Боровця, якого назвали Тарас. „Сім'я була велика” - згадував сусід Максим Петрович Ткачук. Батько Тараса мав тільки три десятини землі, тому хліба з бідною вистачало до Коляд. Часто був змушений йти ловити рибу, щоб забезпечити сім'ю їжею. Як у кожній незалежній родині мати готувала просту сільську їжу, яку любили діти: голубці з пшоном, гречані млинці та вареники, квашу і джур. Поки був малий, то пас корівку, яку мала сім'я. Зимом ми з ним ходили до школи, а коли повертались, то він збирав нас у своїй хатині і ми починали під його керівництвом повторювати все, що навчали у школі».

Ровесники Тараса розповідали, що вони сміялися з нього, коли він говорив, що стане власником гранітних кар'єрів, відмічали, що він легко знаходив спільну мову зі старшими товаришами.

Один з найближчих шкільних друзів Тараса Корольчук Юхим Хлорович згадує: „Був він дуже доброю людиною, мав дар переконувати, характерною рисою було вміння збирати навколо себе навіть старших хлопчаків для гри у війну. Всі любили слухати його”.

Життя вносило корективи. „Провчилися ми з Тарасом у школі лише два роки, коли почалась революція”, - згадував Корольчук Юхим.

Змінювалась влада в краї: були тут росіяни, німці, австрійці, поляки, мадяри. Саме в ці роки змушений чотирнадцятирічним хлопцем залишити домівку і йти шукати хліба й долі. „Починав з найбільш зневажливої в каменярському промислі денної «піхоти» з лопатою. Далі від лопати до кайла, від кайла до бора, від бора до шабера, від шабера до півбруку, від півбруку до регулярної кістки, а далі до чистої тесаної роботи та полірування каменя.”³ Так починав свою трудову діяльність у гранітному кар'єрі.

«В 1930 році Тарас разом зі мною, - згадував Корольчук Юхим був призваний в польську армію. Службу ми проходили в третьому полку гірської піхоти в Бельську. Тарас був у першому взводі, до якого підбирали найвищих і найсильніших хлопців. Я ж служив у третьому взводі, бо мав менший зріст. Дуже захопила Боровця військова справа, але через 8 місяців переходить в запас, як єдиний син – утримувач стареньких батьків. Я ж відбув усі 18 місяців».

„Саме в цей час приїжджає з Америки старший брат - Назар, який привіз трохи грошей, які дає Тарасу і він купує кар'єр.” Про це відмітив у спогадах Ткачук Максим.

Боровець Петро Григорович згадує (з розповіді старших братів) : „Тарас хотів купити кар'єр на Стрию, де найкращий камінь в нашому регіоні, але польська влада не допустили українця.” Розпочати і вести справу було непросто, але перешкоди не зупинили його. Згодом у його приватну власність перейшли і Мочулянські кар'єри. В його гранітних кар'єрах працювало до 500 робітників (до 50 було з Бистрич). За словами Боровця Віктора Івановича, який пам'ятає розповіді свого діда: „ Тарас виявився здібним підприємцем і справи йшли добре. Він отримував багато замовлень, серед бистричан були справжні майстри своєї справи – полірувальники граніту. Доказом авторитету високої кваліфікації цих майстрів, які працювали у кар'єрі Тараса, є наступний факт. Після смерті Юзефа Пілсудського на Полісся приїздить його дружина, щоб замовити надгробок на могилу чоловіка. Незважаючи на неприязнь до особи Тараса Боровця офіційної польської влади, пані Пілсудська замовила роботу майстрам із села Бистричі в Мочулянських кар'єрах. Старожили пам'ятають, що шліфовані плити із чорного граніту тягли дві пари волів із Мочулянки до урочища Мокре, де їх перевантажили на залізничну платформу і вузькоколійкою відвезли до станції Рокитне. Встановлена надгробна плита на могилі матері і серця маршала Пілсудського на цвинтарі на Росії у Вільно.⁴ За це пані Пілсудська нагородила майстрів:

Бардака Романа, Онофрійчука Макара, Веремчука Петра – срібним годинником”.

Тоді ж, у 30-ті роки, Тарас привіз на Полісся свою дружину — дочку польського колоніста Опоченського з Луцька. Не відразу дала згоду дівчина, вагалась, бо двоюрідний брат Тараса Боровець Антон Григорович повторював: -

«Не хотіла чешка за русина йти,

Крутилась, вертілась та мусила йти».

Анна Йосипівна була культурною людиною. Дуже швидко вивчила українську мову, українські звичаї, не цуралася селян. Батько її теж переїхав в село і купив хатину, яка стояла там, де нині вхід у нашу школу. Анна стала найближчим помічником свого чоловіка, найактивнішим помічником в його справах. Ця тендітна білява жінка несла з ним весь тягар громадсько-політичної діяльності і поплатилась за це життям. Її повісили в урочищі Березина по дорозі до м. Костополя.

У 1938 році польська влада заборонила Боровцю мешкати в прикордонній полосі і він виїхав у Польщу. Лише 1940 року повернувся і таємно проживав на хуторі Погулянка біля Степаня, але неодноразово з’являвся у рідному селі. Він знаходив підтримку і сховок у своїх колишніх робітників кар’єру. «По декілька днів жив у мене і вів розмови вечорами з бистричанами, - згадував Веремчук Петро Деметович, - розповідаючи про свої плани, про події у світі».

«Йшли ми з сестрою Надею зі школи, - згадує Столярчук Марія Сергіївна, - то йде нам на зустріч старець, високий, в постолах, полотняних штаних, суконній маринатці і накидці, яку носили пастухи. На голові рвана шапка, в руках великий дрюк. У старця була рижувато –біла борода, а через плече перекинута дві торби. Зупинився, привітався. Запитав звідки та куди йдемо. Погладив голови і сказав: «То ідіть з Богом». Батьки вдома на нашу розповідь нічого не сказали, тільки переглянулись. Вже за німців до нас приїжджає, а ми жили на хуторі „Долинне”, Бухалюк Василь Євстахович. «Чи

є у вас хліб, бо приїхав до нас Тарас з хлопцями?». Мати (двоюрідна сестра Тараса) Оксеня бере коробку, кладе пироги, масло, сир, сметану, хліб, сала не було і їдемо в село. Зайшли в хату до Василя, і я побачила високого, стрункого, вже побритого, у воєнному одязі чоловіка, який дуже гарно наспівував (мав чудовий голос):

«У Чорне море Дніпро пливе,

А Січ у похід іде ...»

От тоді я і впізнала старця, що декілька років тому говорив з нами».

«Тарас був людиною порядною, розумною, діловою, ніколи нікого насильно не примушував воювати, - згадував Захарчук Іван Васильович. Зимою прийшли хлопці в село і сказали мені, щоб я приїхав підводою з парою коней на Морозовку. Взяв свого коня, а другого – у «Зотихи» і поїхав. Сиджу на возу, зігнувся, мовчу. Підходить Тарас: «Хочеш їхати?». «Ні», - відповів я. Він і відпустив мене додому, а коні привели через місяць, як і пообіцяв.»

Слободенюк Любов Петрівна зі слів свого батька Лазарця Петра Григоровича, який жив на х. Труди згадує „ Коли в нас появився Тарас то він вів розмови про життя за кордоном, про єднання народів, які зуміли згуртуватись і здобути незалежність. З усіх тих, хто тоді, у війну був у нас, найбільшою приязню, повагою, підтримкою користувався саме Тарас. Це людина, яка заслуговує на добру пам'ять народу”. Вперше батько розповів про нього із сльозами на очах коли у нас на школі встановили меморіальну плиту Тарасу Бульбі-Боровцю.

«В побуті був дуже скромний. Був гарним промовцем. Мав внутрішню потребу доносити правду до народу. Він мав дар слова. Його запальні промови переконували людей, викликали сльози у старших, а молодих гуртували на боротьбу. Не шкодував свого життя, був щедрим у стосунках із людьми, особливо з підлеглими, - згадував Марчук Сергій Йосипович. Не випадково, що однієї неділі осінню 1941 року, коли пішов з сусідом в церкву, то не повернувся додому, а після промови свого земляка став січовиком, як і майже 100 інших бистричан. Повезли нас спочатку у В.Селища, потім в

Кошари, а тоді в Олевськ». Серед них був і Столярчук Іван, який розповів наступне: «Одного разу лежимо з хлопцями, коли нас оточили бандерівці. Туман, нічого не видно, тільки чути розмови з тієї сторони. Прислухаюсь, мій брат Кузьма. Добре, що було дано наказ отаманом не стріляти у засліплених братів своїх, а то повбивали б один одного». Не випадково, коли село було звільнено від німців, багатьох бистричан після призову в Червону Армію були відправлені на пересильний пункт у Ялуторовськ, Омської обл. Коли там дізнались, хтось повідомив, що вони були в «Поліській Січі», всі отримали від 5 до 7 років тюрми і по стільки ж заслання. Додому зовсім не повернулись, померли там близько 20-ти односельчан. Серед них Бухалюк Матвій Костянтинович, Марчук Іван Григорович, Марчук Ігнат Олексійович.

«Я змушена була відбувати 6 років заслання в Томську, валити ліс, тільки за те, що перебуваючи в Рівному, до мене заходив Тарас з моїм братом Петром переночувати, пообідати. Часто навідувалась моя подруга Марія (зв'язкова Тараса)», - згадувала Довматюк Марія Юхимівна».

Багато побратимів по зброї характеризували його як людину, яка не бажала робити себе вождем чи нав'язувати комусь свою волю. Завжди був діловий, у формі, завжди готовий до дії, з усмішкою на устах, з дотиками. Ніхто ніколи не бачив Бульбу пригніченим, похнюпленим.

Коли слухаєш тих, хто знав Тараса Дмитровича Бульбу – Боровця, перед нами постає образ людини з щедрим серцем, бентежною вдачею. Він залишився неординарною особистістю. Про це свідчать і його слова сказані під час розпуску «Поліської Січі», які збереглись в пам'яті моїх односельчан: «Вижити, щоб зберегти себе для України».

Тарас Бульба-Боровець зробив, щоб Україна стала незалежною. Своїм палким словом будив українську совість, національний дух українців, а боротьбою проти ворогів довів високий патріотизм і мужність, незламність і відданість українським ідеалам. Він стояв на тому, що весь український народ потрібно об'єднати, тоді здобудемо перемогу. Ми здобули незалежність, але єднання ще до цих пір немає серед українських демократичних сил. Із

сьогоденням перекликаються слова пісні, яка збереглась в пам'яті
односельчан-воjakів „Поліської Січі”

«Вже довго ми так одинцем

Блукаєм в чистім полі.

Ідем з піднесеним лицем

Назустріч кращій долі.

Плече в плече,

Рам'я в рам'я ...

Хай кріпне душею

Козацька сім'я ...»

ЛІТЕРАТУРА :

1. Тарас Бульба – Боровець. «Армія без держави». Вінніпег, 1981, с.10
2. «Чуєш брате мій». Збірник повстанських віршів, Луцьк, 1992, с.103
3. Тарас Бульба – Боровець. «Армія без держави». Вінніпег, 1981, с.42
4. Тарас Бульба-Боровець та відродження українського козацтва на Поліссі (маловідомі факти біографії), В.Боровець.
Газета «Надслучанській вісник» від 28.02.2008р.
5. Наленч Д., Наленч Т., «Юзеф Пілсудський», Москва, 1990, с.350